

STATENS MUSEER FÖR VÄRLDSKULTUR

NATIONAL MUSEUMS OF WORLD CULTURE

Överintendenten

2010-04-07

Dnr 333/2009

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Uppdrag att bidra till en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande (Ku2009/2152/KT)

Inledning

Regeringen beslutade 26 november 2009 att ge vissa myndigheter och institutioner i uppdrag att bidra till en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande. Statens museer för världskultur (SMVK) är en av de myndigheter som gavs detta uppdrag, som ska redovisas senast den 9 april 2010.

Statens museer för världskultur består av fyra museer, Medelhavsmuseet, Etnografiska museet, Östasiatiska museet och Världskulturmuseet. De insatser och projekt som här presenteras gäller digitalisering av i första hand föremålssamlingar, fotosamlingar och arkiv. Bibliotek och diarium behandlas inte.

Museernas samlingar

De fyra museernas samlingar omfattar totalt 460 000 föremål. Det rör sig om en stor variation av föremål som på olika sätt förts till Sverige från andra länder. På Medelhavsmuseet finns föremål från de antika kulturerna i länderna kring Medelhavet och Främre orienten. Den största delen av samlingarna utgörs av arkeologiskt material. Exempel på föremål är terrakottafigurer, kopparvapen, kalkstensstatyer, mumier, papyrus, reliefer, votivgåvor och guldsmycken.

Världskulturmuseet och Etnografiska museet har huvudsakligen utomeuropeiska föremål som samlats in i samband med upptäcktsresor, missionsresor och andra typer av tjänstgöring utomlands. Här finns allt från stora kanoter till små snäckor. Vanliga föremålskategorier är masker, spjut, statyetter, amuletter, textilier, olika typer av ceremoniella föremål och rena vardagsföremål. Till de mer unika föremålen hör - bara för att nämna några - bronserna från Benin City, ceylonesiska dansmasker, Paracastextilier och thankas (en slags bildrullar) från Tibet.

Östasiatiska museet har samlingar från borte orienten, bland annat från Kina, Japan, Indien, Korea och länderna i Sydostasien. Dessa samlingar har inte minst ett stort konsthistoriskt värde. Här kan nämnas glas från Qing-dynastin (1644-1911), buddhistiska skulpturer, japanska träsnitt och arkeologiskt material från Kina.

Den befintliga dokumentationen av museernas samlingar varierar. Vissa samlingar är mycket väl dokumenterade, andra saknar nästan helt dokumentation. Denna dokumentation har sedan början av 1990-talet digitaliserats i respektive museums databas. I viss utsträckning har även ny dokumentation kunnat tillföras men den är marginell i sammanhanget. Merparten av digitaliseringen har utförts av tillfälligt anställd personal i en rad olika projekt, bland annat Sesam- och Accessprojekten men även mindre forskningsprojekt. En mindre del har utförts av den fastanställda personalen i

samband med utställningsarbeten, ut- eller inlån, konserveringsåtgärder mm. Den digitala bildokumentationen av föremålen har haft hög prioritet i digitaliseringsarbetet.

Databaserna har ända fram till 2009 varit interna verktyg. Digitaliseringen har utförts för att tillgodosätta interna behov och det är endast ett fåtal personer av museernas personal som har använt dem. Den kan därför många gånger vara svår att ta till sig för utomstående.

Den digitalisering som hittills har utförts är ofullständig och skulle behöva kompletteras. Kvaliteten på det som redan digitaliserats behöver höjas och standardiseras. Den digitala arbetsprocessen behöver implementeras bredare i myndighetens processer, fler personer behöver involveras i ett digitalt arbetssätt. Man skulle kunna beskriva det önskade slutmålet som en obruten digital kedja. När information om samlingarna hanteras och genereras i olika processer och projekt (utställningar, ut- och inlån, informationsinsatser, marknadsföring, remissvar, programverksamhet, svar på förfrågningar, visningar, seminarier...) ska denna information också dokumenteras, digitaliseras och lagras i myndighetens informationssystem och därmed blir sökbar och tillgänglig.

I budgetunderlaget för åren 2011 – 2013 har Statens museer för världskultur pekat på att en viktig förutsättning för ett framgångsrikt arbete med digitaliseringen av de fyra museernas samlingar är att tillräckliga resurser, personella och tekniska, ställs till myndighetens förfogande. Inom ramen för regeringens arbetsmarknadspolitiska satsning, Lyft, har myndigheten erbjudit flera platser vid de två bevarandeenheterna i Stockholm respektive Göteborg. Samtidigt är Lyft en relativt kortsiktig åtgärd, medan en museimyndighets behov är mera långsiktigt. Mot den bakgrunden begär myndigheten ett reallt tillskott på 6,4 miljoner kronor från och med 2011 för den fortsatta digitaliseringen av museernas samlingar.

Digitaliseringsplan

Det kommer aldrig att gå att säga att digitaliseringen av SMVK:s samlingar är färdig. Det kommer alltid att finnas behov av att tillföra ny information och att förbättra den befintliga digitala informationen. Däremot kan man säga att viss grundinformation ska vara digitaliserad. SMVK:s nuvarande digitaliseringsplan omfattar endast föremålssamlingarna och de uppgifter som ska digitaliseras är placering, sakord och bilder av föremålen. När dokumentation finns i generalkatalogen om var föremålen kommer från och vem de förvärvats från eller kan knytas till ska även denna information digitaliseras. Planen sträcker sig fram till år 2015 och målet sedan 2005 har varit att "de centrala samlingarna ska vara digitaliserade". Utifrån de erfarenheter som gjorts sedan 2005 och med de ekonomiska förutsättningar som gäller för närvarande, har målen konkretiserats. Enligt den nuvarande digitaliseringsplanen ska 70 % ha ett sakord, 50 % ska ha minst en bild och 50 % ska ha en placering vid utgången av 2015.

Kostnader för denna plan har beräknats till följande:

Fotografer: motsvarande 3 heltidstjänster (idag finansieras en av dessa med tillfälliga medel och saknar således finansiering, vi hoppas kunna få medel för att fortsätta med denna fotografering, se under rubriken "Framtidsplaner"). En heltidsarbetande fotograf hinner fotografera ca 5000 föremål på ett år.

Dokumentation av placering: motsvarande 2 heltidstjänster (fördelat på personal inom Bevarandeenheterna). En heltid beräknas hinna inventera och dokumentera ca 6 000 föremål på ett år.

Skanning och OCR-tolkning: Myndigheten har för avsikt att skanna samlingarnas originaldokumentation, det vill säga generalkataloger, katalogkort och annan motsvarande information samt att OCR-tolka i de fall det är möjligt för att göra informationen sökbar. Materialet är omfattande. Myndigheten har under de senaste två åren investerat 100 000 kronor/år i sådana skanningsinsatser.

Sedan 2005 har ett av myndighetens långsiktiga mål varit att "de centrala samlingarna ska vara bedömda" år 2015. Under 2009 fick detta mål ett mer konkret uttryck som innebär att det på samlingsnivå ska finnas en kort text som förklarar varför samlingen är viktig. Denna information kallas "Entré till samlingen" och den ska skrivas av de sakkunniga intendenterna. En viktig del i detta är att fånga upp den kunskap som idag är knuten till personer som inom de närmaste åren kommer att gå i pension. I skrivande stund håller myndigheten på att ta fram en arbetsmodell för detta. När detta arbete är klart vad gäller resurser och produktionstakt kommer detta arbete utgöra en del av digitaliseringsplanen.

Carlotta, SMVK:s informationssystem för museisamlingar

År 2008 beslutade SMVK att alla myndighetens fyra museer skulle använda informationssystemet Carlotta. Systemet började utvecklas vid Etnografiska museet och används idag av 7 andra museer i Sverige förutom SMVK:s egna museer. Beslutet betydde att myndighetens tre andra museer behövde konvertera sina databaser till Carlotta. Världskulturmuseet gick över till Carlotta under 2009 och under 2010 kommer Medelhavsmuseet och Östasiatiska museet att göra samma sak.

Övergången till Carlotta kommer att skapa bättre förutsättningar för gemensamma rutiner och för övergången till ett digitalt arbetssätt. De områden som framför allt behöver samordnas och utvecklas digitalt är utställningsdokumentation, ut- och inlån och digital bildregistrering.

Årlig kostnad:

Årsavgift: 100 000 kr

Systemförvaltare: 100 % heltidstjänst

Drift + Oracle licenser: 10 % heltidstjänst + 20 000 kr

Konvertering:

Konsultkostnad per museum: 100 000 kr

Utveckling: 50 000 kr

Arbetstid, projektledare: 30 % heltidstjänst

Arbetstid, projektmedarbetare: 25 % heltidstjänst (del av systemförvaltare)

Tillgängliggörande

För Etnografiska museet och Världskulturmuseet finns Carlotta-söktjänster publikt tillgängliga via internet sedan 2009. Medelhavsmuseet och Östasiatiska museet planeras att bli tillgängliga under 2010. Ingen av tjänsterna kräver inloggning. Informationen är huvudsakligen på svenska. Den information som inte tillgängliggörs är försäkringsvärde, magasinplacering, interna personbilder, bilder där upphovsrätten tillhör någon annan än museet, bilder på mänskliga kvarlevor samt vissa teknisk och administrativ metadata (datum för bildinläsning, filstorlek, checksumma mm). Bilderna är lågupplösta.

Kostnad, driftsättning, söktjänst:

Hårdvara: 50 000 kr (räcker för alla 4 museer)

Installation, konsulttid: 30 000 kr + 10 000 kr per museum

Arbetstid (test, stöd och support, förvaltning, texter): 80 timmar per museum

Sedan januari 2010 skördar K-samsök information från SMVK vilket således innebär att SMVK:s samlingar är tillgängliga även genom söktjänster och applikationer som använder K-samsök. Medelhavsmuseet och Östasiatiska museet kommer att bli tillgängliga först när de har konverterats och driftsatts i Carlotta. Vi ser fram emot nya söktjänster med SMVK-data och att K-samsök i sin tur ska kunna leverera SMVK-data till Europeana.

Engångskostnad:

Mappning, arbetstid per museum (del av Carlottaförvaltning): 40 timmar

Carlottaport, generell, till K-samsök: 30 000 kr

Carlottaport, installation och anpassning per museum: 10 000 kr

Löpande kostnad:

K-samsök, arbetsgrupp och omvärldsanalys (del av Carlottaförvaltning): 40 timmar per år

SMVK är också positiva till att använda sociala medier som Flickr och Facebook. Myndigheten har förberett ett Flickr Commons-konto och ambitionen är att pröva att tillgängliggöra ett urval av bilder ur bildsamlingarna som är tillgängliga via myndighetens egna söktjänster under 2010. Flickr, YouTube och Vimeo används redan av Världskulturmuseet inom andra områden. Sedan 2009 använder Etnografiska museet, Medelhavsmuseet och Världskulturmuseet Facebook, men har här inte lagt upp några bilder eller någon information från föremålsdatabaserna.

Kostnad, Flickr:

Årsavgift: \$20 per konto

Arbetstid: 40 timmar (del av Carlottaförvaltning, beror helt på hur mycket bilder vi kommer lägga upp)

IDP (International Dunhuang Project, se <http://idp.bl.uk/>) är ett internationellt samarbete vid British Library som tillhandahåller en söktjänst för kulturarvsinformation med koppling till Dunhuang och sidenvägen. De har stort intresse av SMVK:s samlingar och myndigheten har för avsikt att leverera och tillgängliggöra delar av sina samlingar genom IDP. En förhoppning är att en sådan leverans ska kunna ske genom K-samsök och att IDP därigenom även får tillgång till annan kulturarvsinformation i Sverige som kan vara av intresse.

Det finns många andra liknande projekt och tjänster som SMVK skulle kunna leverera och tillgängliggöra sin information till, exempelvis Aluka (se www.aluka.org) bara för att nämna någon.

Upphovsrätt

Det finns fotomaterial som är tillgängligt via söktjänsterna där fotografen är okänd och där upphovsrätten av det skälet är oklar. Om det skulle framkomma frågor kring något material där rätten för tillgängliggörandet via internet ifrågasätts kommer myndigheten att ta bort materialet från de publika söktjänsterna tills frågan har utretts.

När det gäller användning av museets bilder har SMVK följande policy. ("The photographs are available free of charge if you download them for private or non-profit use. You can also purchase high-definition photographs, and here the prices vary depending on the purchaser and what the image is to be used for. When using the photographs you are naturally expected to state both the source and The National Museums of World Culture name as well as the name of the museum". förslag på text till vår Flickr satsning). Den text som Historiska museet använder tittar SMVK på just nu för att se om den skulle kunna användas:

Alla bilder (föremålsfotografier, skannade teckningar och dokument) på denna webbplats ägs, om inte annat anges, av Statens historiska museer. Bilder i Sök i samlingarna är, om inte annat anges, licensierade för icke-kommersiell användning som kopiering, distribution och visning med en Creative Commons-licens. På bildens sida länkas till gällande licens och där kan du se detaljer kring licensen och hur du får använda bilden. Du har rätt att kostnadsfritt använda bilden för icke-kommersiellt bruk enligt licensen om du anger fotograf/upphovsman, källa ("Historiska museet" eller "SHM") samt, om det är fråga om användning på Internet, länkar tillbaka till bilden i Sök i samlingarna. Om du önskar bilder i ett annat format eller annan upplösning än vad som distribueras inom tjänsten, förbehåller sig Statens historiska museer rätten att ta ut en framtagnings- och distributionsavgift.

Text i form av metadata och fakta om objekt som presenteras i tjänsten är offentlig handling och kan användas fritt.

All form av kommersiell användning av bilder måste ske med tillstånd från Statens historiska museer. För information om priser för publicering av bilder så hänvisar vi till Svenska museiföreningens prislista för bildpublicering.” (<http://mis.historiska.se/mis/sok/info.asp?info=C>)

Det finns dock frågor om upphovsrätt som med fördel kan utredas inom ramen för en nationell strategi för digitalisering. Finns det en ”kulturell upphovsrätt”, kan det exempelvis finnas mönster, symboler och former bland föremålen som bör skyddas mot användning eftersom kopplingen till en kulturell eller etnisk identitet är så stark att de inte bör kopieras eller reproduceras utan tillstånd? Vem har rätten att använda och reproducera sådana mönster/symboler/former i så fall? Vem kan ge tillstånd att använda dem?

När det gäller tillgängliggörande av högupplösta bilder är detta inte aktuellt i nuläget, men det kan det bli i framtiden. Försäljningen av bilder är en marginell inkomst för myndigheten. En möjlighet skulle kunna vara att tillgängliggöra högupplösta bilder genom en betaltjänst.

Långtidslagring

SMVK säkerhetskopierar all digital information, först till disk och sedan till band. Banden sparas undan på annan ort en gång per månad. Det innebär att det alltid är möjligt att gå tillbaka månadsvis upp till ett år och därefter årsvis. Vart 5:e år flyttas all disklagrad information över till nytt lagringsmedia. Detta görs för att inte riskera att förlora data då leverantörers garantier ofta går ut efter 5 år.

En beräkning har gjorts att kostnaden för själva lagringsytan, den fysiska hårdvaran samt licenser (arbetstiden är alltså inte inräknad) just nu för de fyra museernas databaser plus tillhörande föremålsbilder är 70 kr/gigabyte. I december 2009 motsvarade antalet gigabyte en kostnad på ca 100 000 kr (totalt ca 1,5 TB).

Vad som händer i framtiden är svårt att förutse. För två år sedan gjordes en bedömning att de fyra museernas lagringsbehov för föremålsdokumentation i Carlotta skulle vara ca 25 TB om 5 år. Den beräkningen förutsatte dock att merparten av myndighetens föremål skulle hinna fotograferas. Idag vet vi att en så omfattande fotografering inte ryms inom nuvarande resurser.

Om vi uppnår 25TB lagring kommer det att krävas en dyrare teknik än vad vi har idag för att kunna hantera så stora mängder data (backuphantering osv.). Detta innebär en ekonomisk utmaning. Idag kan vi totalt lagra 9TB och det har hittills kostat ca 650 000 kronor i investeringar.

Problemet med att säkra långtidslagring av digital information samtidigt som utvecklingen när det gäller digitala format och medier går väldigt fort är ett välkänt problem. Det här kan inte lösas på myndighetsnivå, det är en större fråga där museerna behöver få riktlinjer och stöd för hur de ska klara långtidslagringen

Framtiden – möjligheter och utmaningar

Det finns en rad områden när det gäller digitalisering där SMVK skulle önska kunna expandera sin nuvarande verksamhet. Myndigheten har därför begärt ett tillskott på 6,4 miljoner kronor per år för perioden 2011-2013, totalt således 19,2 miljoner kronor.

Produktion/informationsförsörjning

Föremålsfotografering

Föremålen behöver fotodokumenteras och dokumenteras i text. En fotograf som arbetar heltid med föremålsfotografering beräknas hinna dokumentera ca 5000 föremål på ett år och det återstår idag att fotografera ca 340 000 föremål på de fyra museerna. Myndigheten har för tillfället resurser för motsvarande två heltidsarbetande föremålsfotografer. För att nå målet att 50 % av föremålen ska vara fotograferade 2015 behöver vi ha tre heltidsarbetande fotografer och därför önskar vi kunna anställa heltidsarbetande fotografer motsvarande 6 årsverken.

Kostnad, fotografering: 3 mkr

Placeringsinformation och kompletterande textdokumentation

När det gäller placeringsinformation (positionering) och kompletterande textdokumentation räknar vi där med att en kunnig person klarar av ca 6000 föremål på ett år. Här räknar vi med att ca 140 000 föremål kommer att sakna dokumentation efter att den maskinella OCR-tolkningen importerats. Myndigheten har för tillfället resurser för motsvarande 2 heltidsarbetande dokumentalister. Därutöver återstår ett kvalitetssäkringsbehov av all information. Hur mycket resurser som behövs för det beror helt på vilken nivå man vill lägga sig. Vår bedömning är att vi skulle behöva ytterligare stöd för detta motsvarande tre heltidstjänster under 3 års tid för att ha möjlighet att kvalitetssäkra den maskinella OCR-tolkningen samt ge stöd vid digitalisering av placeringsinformation. Även viss konsulttid motsvarande 300 000 kronor för utvecklingskostnader samt anpassningar av databasen för att underlätta och effektivisera arbetet kommer att behöva göras.

Kostnad, placering: 4,8 mkr

Bildarkiv

Bildarkiven skulle behöva skannas men det finns i nuläget inga planer på att slutföra detta inom nuvarande ekonomiska ramar. I skrivande stund sker endast skanning av bildarkiv efter hand som behov uppstår (utställningar, bildbeställningar). Idag saknar myndigheten resurser för en bildarkivarie. Bildsamlingarna är helt unika och det är mycket angeläget att samlingarna blir digitaliserade så att innehållet och informationen i denna del av våra samlingar säkras för framtiden. För att den digitala informationen också ska bli användbar krävs att information om bilderna också digitaliseras.

Innan någon storskalig skanning av bildarkiven skulle kunna påbörjas behöver en bildarkivarie anställas och ta fram en digitaliseringsplan för bilderna. Att beräkna kostnader för själva digitaliseringen innan en sådan är gjord är svårt. Antalet bilder för myndigheten ligger någonstans mellan en halv miljon och 2 miljoner kronor. Bara för själva skanningen kan man alltså räkna med flera miljoner. Vi har räknat med att vi behöver åtminstone 5 miljoner kronor. Till detta kommer sedan själva digitaliseringen av dokumentation och metadata. Genom nuvarande söktjänst och museisystemet Carlotta har vi verktygen som gör det möjligt att tillgängliggöra bilderna i samma stund som de digitaliseras.

Bildskanning: 5 mkr

Bildregistrering: 500 000 kr/år = 1,5 mkr

Bildarkivarie: 500 000/år = 1,5 mkr

Lagringskostnad: 2 mkr

Katalogskanning

Det finns flera olika varianter av generalkataloger och accessionsdokumentation som behöver skannas. Även om stora delar av informationen har skrivits in i databaserna finns det ett behov av att kunna gå till originalkällan i form av ett skannat dokument. Framför allt är det kataloger på Medelhavsmuseet och Östasiatiska museet som skulle behöva skannas men även mer udda kataloger vid de andra museerna skulle behöva skannas. Kostnaden för detta är beräknad till 0,8 mkr.

Informationsutveckling

Högupplösta bilder samt film, rörliga bilder och ljud

Idag kan man endast se lågupplösta bilder i den webbaserade söktjänsten. Allt fler minnesinstitutioner har börjat tillgängliggöra sina bilder högupplösta med möjlighet att zooma i bilderna. Även SMVK önskar göra detta men det kommer att medföra en del investeringskostnader:

De filmer som finns i samlingarna skulle behöva digitaliseras och tillgängliggöras. Det finns inga planer på att göra detta inom nuvarande ekonomiska ramar. Förutom själva digitaliseringskostnaden krävs det resurser för lagringskostnad, utvecklingskostnad (klient + webb) och registreringskostnad (metadata). Önskvärt vore också att tillgängliggöra sådant material på t.ex. You Tube eller andra sociala medier.

När det gäller rörlig bild bör man fundera på om föremålsfotografering i framtiden kommer att ersättas av film. Om några år kommer inte lagringsutrymmet att sätta några begränsningar, tekniken går hela tiden framåt och Internet och webbsidor kommer i allt högre utsträckning hantera rörliga bilder.

Också ljud kommer bli en allt större del av tillgängliggörandet och förmedlingen. Filerna (högupplösta, film, ljud) måste speglas till den yttre servern vilket medför större lagringskostnader. Vi har valt en modell där webbesökarna inte hämtar data från våra interna system utan från en extern server som visar samma innehåll som huvudservern. Detta kräver en enklare lagring, men till en kostnad på ca 65 000 kronor.

Carlottaklienten måste utvecklas så att filerna (högupplösta, film, ljud) kan visas (idag visar Carlotta endast lågupplösta bilder). 275 000 kronor.

Söktjänsten måste utvecklas så att filerna (högupplösta, film, ljud) kan visas. 250 000 kronor.

Informationen om högupplösta bilder måste kunna skördas av K-samsök. 10 000 kronor.

Kostnad: 600 000 kronor.

Totala kostnader för informationsförsörjning och -utveckling

Om man sammanfattar ovanstående kostnadsberäkningar får man följande:

Kostnad, fotografering: 3 mkr

Kostnad, placering: 4,8 mkr

Bildskanning: 5 mkr

Bildregistrering: 1,5 mkr

Bildarkivarie: 1,5 mkr

Lagringskostnad: 2 mkr

Katalogskanning: 0,8 mkr

Informationsutveckling: 0,6 mkr

TOTALT: 19,2 mkr

SMVK har ytterligare områden som man skulle önska satsa på men dessa har ännu inte kostnadsberäknats:

Arkiv

Arkivmaterialet (brev, dagböcker, manus, föremålsdokumentation, utställningsdokumentation) beräknas omfatta ca 500 hyllmeter men det finns i nuläget inga planer på att digitalisera detta inom nuvarande ekonomiska ramar. Undantag utgör själva generalkataloger, katalogkort och motsvarande (se digitaliseringsplan ovan). Arkivmaterialet är unikt och oombärligt för den historiska dokumentationen av museernas samlingar och verksamhet under de senaste 150 åren.

Om en mer omfattande digitalisering av arkivmaterialet skulle utföras skulle Carlotta behöva utveckla en arkivdel i samverkan med andra institutioner som har erfarenhet av att digitalisera och registrera arkivmaterial. Här saknar myndigheten idag kompetens.

Det har inte gjorts några kostnadsberäkningar för denna digitalisering.

Digitalt arbetssätt

Den största utmaningen för SMVK är att implementera ett digitalt arbetssätt. Här handlar det inte bara om att arbeta med digitala dokument, det handlar om att ta fram och arbeta in nya rutiner för den digitala hanteringen så att informationen i framtiden är lättglämplig och sökbar samt att det är klargjort vilken information som bör vara tillgänglig externt. Detta arbete bedöms i nuläget kunna utföras inom nuvarande ekonomiska ramar.

Ett digitalt arbetssätt kräver effektiva och smidiga verktyg och stabila, driftsäkra system. De befintliga systemen behöver utvecklas. Myndighetens personal måste också utbildas. Det här är dock inget unikt för myndigheten. Här kan finnas stora samordningsvinster om man samverkar med andra museer med liknande behov. Många har redan kommit längre i detta arbete och SMVK kan dra nytta av deras erfarenheter.

Publikanpassad söktjänst

Den nuvarande söktjänsten som SMVK:s olika museer använder är Carlottas webbgränssnitt. Det har inte funnits utrymme att genomföra någon anpassning vare sig för SMVK:s egna behov eller för externa användares behov. Här finns givetvis väldigt mycket som skulle kunna göras. Användargrupper borde sättas samman som kan peka ut behov och önskemål, dels för myndigheten och dels specifika för varje museum. Fördelen här är att det finns en rad väldigt bra söktjänster med användarvänliga lösningar och det finns ingen anledning att uppfinna hjulet på nytt.

Möjlighet till interaktion med användarna borde implementeras, det vill säga möjligheter att kommentera informationen, lägga till egna taggar osv. Denna användargenererade informationen måste också sedan kunna tas om hand och lagras på ett lämpligt sätt.

En gemensam SMVK söktjänst vore också önskvärd, det vill säga en söktjänst som är anpassad till, och kan söka i, alla fyra museernas databaser.

Om myndigheten inte själv har resurser att förbättra den egna söktjänsten utifrån befintliga lösningar finns det möjlighet att försöka stimulera andra att utveckla spännande och användbara söktjänster mot K-samsök som kan användas för att söka SMVK-information. Det faktum att samlingarna kommer från hela världen öppnar upp för att söka sådana samarbetspartners i hela världen.

För SMVK:s framtida söktjänster är givetvis möjligheten att kunna visa och söka information på flera olika språk oerhört central. Det finns redan idag möjlighet att genom Google translate tillgodogöra sig informationen på andra språk än svenska men för att söka information på det egna språket krävs det fortfarande mycket av användaren. Det här kan bli mycket enklare och bättre men det krävs också stora resurser. För Carlotta finns det en färdig lösning som kan implementeras när det finns tillgängliga resurser. Men fortfarande kommer det att krävas ytterligare resurser för själva översättningsarbetet och samordningen. Kulturen i Lund har därför sökt medel från Riksbanken för att starta ett projekt för att utveckla språkhanteringen i Carlotta, ett arbete som också till stor del skulle kunna utnyttjas även av andra museer och institutioner som är intresserade av flerspråkighet.

Samordning kring dokumentation

Inom myndighetens fyra museer finns det ett stort behov av att samordna och upprätta gemensamma riktlinjer för hur dokumentation och registrering i databaserna ska ske. I skrivande stund har museerna fortfarande olika system men från och med 2011 kommer man att använda samma system (Carlotta) vilket skapar helt andra förutsättningar för detta.

Genom Carlottagrupperna sker också redan idag samordning med alla andra Carlottamuseer. Här sker kontinuerligt diskussioner om vilken information som ska registreras och hur den ska registreras. Den gemensamma utvecklingen beslutas av Carlottagrupperna.

SMVK har deltagit i arbetsgruppen för K-samsök sedan starten 2008 och tror att ett fortsatt samarbete kring leveranser av data till K-samsök kommer att medföra en samordning kring dokumentationsrutiner inom museisverige. Även databasnätverket (nätverk för bland annat Primus, Sofie, Carlotta, MIS, EMU, TMS, Museum Plus, Stockholmskällan m.fl.) är ett alldeles utmärkt forum för sådan samordning.

Etnografiska museet har sökt forskningsmedel från Riksbankens jubileumsfond för att kunna starta ett projekt som ska utveckla metoder och praxis för dokumentation av utomeuropeiska samlingar där den befintliga dokumentationen och kunskapen på museet är otillräcklig. I Sverige saknas många gånger denna expertis och museet vill därför samarbeta med forskare och andra sakkunniga i ursprungsländerna.

Maskinell, autogenererad information

Under 2010 kommer bibliotekshögskolan i Borås att inleda en förstudie angående maskinell tolkning av föremålsbilder. Än så länge har projektet endast fått medel för en förstudie. Studien sker i samarbete med Etnografiska museet och man kommer där att arbeta med information och bilder från museets databas. Om projektet blir lyckosamt är det här en mycket spännande teknik som borde kunna vara till stor hjälp när det gäller framtida digitalisering för alla.

K-samsök

K-samsök har redan hunnit göra väldigt mycket för att öka samordning och samverkan mellan Sveriges museer när det gäller digitalisering och tillgängliggörande. SMVK tror att det är bra om K-samsök också i fortsättningen kan fungera som en gemensam plattform för en fortsatt samverkan. Det finns fortfarande ett stort behov av att öka standardiseringen och användningen av gemensamma auktoriteter. Det finns nu möjligheter att samsöka i olika databaser men genom att förbättra och kvalitetshöja våra data och göra dem mer kompatibla kommer samsökningsmöjligheterna att bli mycket bättre.

Det är väldigt viktigt för K-samsöks fortsättning att det utvecklas applikationer, söktjänster osv som använder K-samsöksinformation. Det är därför jätteviktigt att det finns resurser i framtiden inom K-samsök som kan stimulera utvecklingen av sådana. K-samsök måste marknadsföras mot utvecklarna och mot potentiella samarbetspartners. Dessa kan vara statliga eller privata, nationella eller internationella.

Svar på de frågor som specificeras i uppdraget

- *Hur stor andel av samlingarna är digitaliserade respektive ursprungligen i digitalt format? Det bör vidare specificeras vilka delar av samlingarna eller vilka materialkategorier som är digitaliserade och i vilken utsträckning.*

Föremålssamlingar: Ca 60 % av föremålssamlingarna finns som egna föremålsposter men det varierar hur mycket av den befintliga analoga informationen om föremålen som är digitaliserad. I tabellen nedan redovisas varje museum separat med uppgift om bild på föremålet, sakord samt placering i magasin.

Tabell. Antal digitaliserade föremål vid SMVK:s fyra museer år 2009-12-31

Föremål	EM (220 000)		MM (40 000)		ÖM (100 000)		VKM (102 000)		Totalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Poster	101857	46,30	40008	102,58	29787	29,79	101798	99,80	273450	59,32
Poster med bild	38194	17,36	20845	53,45	13768	13,77	50271	49,29	123078	26,70
Poster med position	63249	28,75	35413	90,80	19123	19,12	52966	51,93	170751	37,04
Poster med sakord	59521	27,06	39224	100,57	15910	15,91	100013	98,05	214668	46,57
Poster som tillkommit 2009	5847	2,66	643	1,65	3336	3,34	2	0,00	9828	2,13
Poster som uppdaterats 2009	4105	1,87	32116	82,35	5955	5,96	36673	35,95	78849	17,10

EM = Etnografiska museet, MM = Medelhavsmuseet, ÖM = Östasiatiska museet, VKM = Världskulturmuseet.

Bildsamlingar: Mycket litet är digitaliserat. Etnografiska museet bedöms ha ca en halv miljon bilder och endast ca 6000 av dessa är digitaliserade. Övriga museer har ungefär lika mycket digitaliserat men de har färre bilder.

Arkivsamlingar: Enstaka dokument och brev har digitaliserats (skannats) men det har inte lagts in i någon databas.

- *I vilken utsträckning har register och kataloger digitaliserats samt i vilken utsträckning är de kompatibla med register och kataloger hos andra institutioner?*

Världskulturmuseet: Alla katalogkort från föremålen har skrivits av in i databasen. Korten har teckningar av föremålen och dessa har skannats och ska importeras till databasen.

Östasiatiska museet: Den så kallade K-katalogen är skannad (ca 30 %) och förutsatt att resurser finns ska den kopplas till databasen. Östasiatiska museet har många olika kataloger som ser olika ut.

Etnografiska museet: Skanning och OCR-tolkning har genomförts av generalkatalogen fram till 1972. Även "lösbladskatalogen" efter 1972 har skannats på motsvarande sätt men innehållet är här inte lika strukturerat. Ca 15 % av kataloguppgifterna har skrivits av och finns redan i databasen.

Medelhavsmuseet: Inga kataloger har digitaliserats direkt men katalogerna har varit stöd vid registrering och vissa uppgifter finns i databasen (på engelska).

Tilläggs kan att det finns flera olika kataloger och register som kan sägas motsvara en analog databas, det vill säga man har uppordnat samlingar efter land, föremålstyp, material osv. Vad menas med "kompatibla med register och kataloger hos andra institutioner"?

• Vilka delar av samlingarna består av material som är, eller kan förväntas vara, upphovsrättsligt skyddat och där upphovsrätten tillkommer annan än institutionen?

Alla museerna har depositioner, dvs föremål och samlingar som inte tillhör museerna, och frågan är vad som gäller för dessa. Därutöver finns vissa fotografier i samlingarna där upphovsrätten kan tillhöra någon annan men omfattningen av dessa är marginell.

Världskulturmuseet: Paracastextilierna som är en deposition från Göteborgs stad. Detta är under utredning. Hela arkivet från Göteborgs Etnografiska Museum tillhör också Göteborgs stad.

Etnografiska museet: Alla Sven Hedins samlingar av fotografier tillhör Sven Hedins Stiftelse vid KVA, som fick dem i Hedins testamente tillsammans med copyright till dem. Det gäller också samlingarna från hans sista expedition 1927-35 där ett antal fotografer tog bilder för expeditionen och därmed för Sven Hedin som förbehöll sig rätten över bilderna. Hedin dog 1952 och hans upphovsrätt, med nuvarande lagstiftning, är giltig till 2022. Detsamma gäller hans teckningar och kartor liksom alla hans skrivna texter. Eftersom vi säljer ganska mycket av dem, sannolikt mer från de sammanlagda Hedinsamlingarna än från någon annan samling, så utgör de och deras kopplade rättigheter en viktig inkomstkälla för Stiftelsen. Vid försäljning har vi gjort upp så att museet debitera alla produktions- och distributionskostnader medan museet och Sven Hedins Stiftelse delar på copyrightavgiften.

• Hur har användarmönstren utvecklats över tid vad gäller digitalt tillgängligt material (antal besök på hemsidor, antal visningar eller nedladdningar etc.)?

Etnografiska museets och Världskulturmuseets databaser blev tillgängliga i december 2009. Medelhavsmuseets och Östasiatiska museets beräknas bli tillgängliga under 2010. Efter så kort tid är det inte särskilt meningsfullt att peka på någon utveckling. Det vi kan säga just nu (februari 2010) är att användningen ökar och att andelen ingångar från sökmotorer ökar. De allra flesta besökare hittar fram till våra söktjänster via Google.

• Hur stora delar av det digitala materialet är tillgängligt via Internet, respektive hur stor andel som endast finns tillgängligt för egen personal eller i samband med fysiska besök vid institutionen?

Den information som inte tillgängliggörs är försäkringsvärde, magasinsplacering, interna personalbilder, bilder där upphovsrätten tillhör någon annan än museet, bilder på mänskliga kvarlevor samt vissa teknisk och administrativ metadata (datum för bildinläsning, fil-storlek, checksumma mm). Bilder tillgängliggörs endast lågupplöst.

• I vilken utsträckning är det digitala materialet tillgängligt via externa system, t.ex. Europeana och K-samsök, men även kommersiella leverantörer som Google?

All information i SMVK:s publika söktjänster är, eller kommer att bli, tillgänglig via K-samsök. SMVK förväntar sig att K-samsök ska kunna leverera vidare till Europeana. SMVK har också en ambition att tillgängliggöra delar av fotosamlingarna via Flickr Commons.

- *Om det finns en digitaliseringsplan eller motsvarande, i vilken mån har planens mål uppfyllts samt vilka principer gäller för att välja ut vad som ska digitaliseras och för mottagandet av digitalt material?*

Myndigheten har tidigare haft en målsättning att ”de centrala delarna av samlingarna ska vara digitaliserade och bedömda 2015”. Med samlingar avses här endast föremålssamlingarna. Med digitalisering menas att föremålen ska ha minst en bild och uppgift på samlingsnivå om ursprungsland och förvärvsomständigheter (när sådan information finns) och på föremålsnivå med sakord och placering.

Under 2008 och 2009 har SMVK dock kommit fram till att de uppsatta målen var helt orealistiska med nuvarande resurser och målen har därför reviderats. Det nuvarande målet är att 70 % av föremålen ska vara försedda med sakord, 50 % ska ha minst en bild och 50 % ska ha en placering. Valet av just dessa uppgifter grundar sig helt på interna behov. När det gäller turordningen för vilka föremål som digitaliseras är den styrd av vilken verksamhet som pågår. Under de senaste åren har renovering av magasinslokaler, flytt av magasin ut till Tumba, vattenskador, uppackning efter in-sektssanering, utställningar osv fått styra vilka föremål som har blivit digitaliserade.

Bedömningsmålet har också diskuterats under de senaste åren och diskussionen pågår fortfarande. I nuläget ser det ut som denna uppgift ligger på områdesintendenterna och att den ska göras på samlingsnivå men inte utifrån någon slags skala utan med hjälp av en beskrivande text utifrån ett antal kriterier (unik, representativt, förvärvsomständigheter, spektakulärt, forskningsvärde, forskningshistoriskt, aktualitet).

Hittills har inte bildsamlingarna omfattats av digitaliseringsplanerna men frågan är under diskussion.

Etnografiska museet digitaliserar sin generalkatalog, Världskulturmuseet har redan digitaliserat text för sina katalogkort men kommer att digitalisera även teckningarna, Östasiatiska museet har digitaliserat delar av sin katalog (den så kallade k-katalogen) och förutsatt att resurser finns under de närmaste åren kommer Medelhavsmuseet att digitalisera sina kataloger.

Kostnader för denna plan har beräknats till följande:

Fotografer: motsvarande 3 heltidstjänster (idag finansieras en av dessa med tillfälliga medel). En heltid beräknas hinna fotografera ca 5000 föremål på ett år.

Dokumentation: motsvarande 2 heltidstjänster (fördelat på alla inom bevarande). En heltid beräknas hinna inventera och dokumentera ca 6000 på ett år.

- *I vilken utsträckning tas avgifter ut för tillgången till digitalt material, vilka bemyndiganden finns för ett eventuellt avgiftsuttag samt vilka principer gäller i övrigt för avgiftsuttaget?*

Myndigheten tar idag betalt för bilder vilka oftast levereras i digital form. Priserna ska täcka arbets- och materialkostnader, men tillägg kan göras beroende på vem som beställer och vad de ska användas för.

- *Vilka typer av upphovsrättsligt skyddat material har gjorts tillgängligt digitalt och hur har rättigheter i dessa fall inhämtats från rättighetshavarna samt hur har kostnaderna för att publicera materialet hanterats?*

Det finns fotomaterial som är tillgängligt via tjänsterna för sök i samlingarna där fotografen är okänd och där upphovsrätten av det skälet är oklar men myndigheten har inte haft resurser att spåra dessa. Om det skulle framkomma frågor kring något material där rätten för tillgängliggöring

det är skyddad kommer myndigheten att ta bort materialet. Omfattningen av detta material är marginell.

- *Vilka kommunikativa strategier finns för att nå ut med digitalt material till olika grupper samt vilka insatser har gjorts för tillgänglighet i den digitala miljön för grupper med särskilda behov?*

Första steget har varit att tillgängliggöra museernas databaser i befintligt skick. Det har inte funnits några resurser att anpassa dem för någon målgrupp utan det är i huvudsak digital information som producerats för interna behov. Informationen kan därför vara svår att ta till sig för den som inte har goda kunskaper om ämnesområdena och museisamlingar.

K-samsök har haft en avgörande betydelse för beslutet att tillgängliggöra informationen och förhoppningen är att detta skapar förutsättningar för att informationen genom K-samsök ska bli tillgänglig i sammanhang utanför myndighetens egna söktjänster.

Myndigheten har inte avsatt några resurser för att tillgodose grupper med särskilda behov när det gäller tillgången till den digitala samlingsinformationen.

- *Hur säkerställs det långsiktiga bevarandet av digitaliserat respektive ursprungs-digitalt material?*

SMVK säkerhetskopierar all digital information, först till disk och sedan till band. Banden sparas undan på annan ort en gång per månad. Det innebär att det alltid är möjligt att gå tillbaka månadsvis upp till ett år och därefter årsvis. Vart 5:e år flyttas all disklagrad information över till nytt lagringsmedia.

Problemet med att säkra långtidslagring av digital information samtidigt som utvecklingen när det gäller digitala format och medier går väldigt fort är ett välkänt problem. Det här kan inte lösas på myndighetsnivå, det är en större fråga där museerna behöver få riktlinjer och stöd för hur de ska klara långtidslagringen.

- *Vilka samarbeten med andra offentligt finansierade institutioner har genomförts eller initierats inom områdena digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande?*

K-samsök, Carlottagruppern, nätverk för databaser, Borås högskola (se rubrik "Framtiden" för mer info).

- *Vilka samarbeten med privata aktörer, såsom företag, folkrörelser och andra ideella organisationer, som har genomförts eller initierats inom områdena digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande?*

Utvecklingen av Carlotta görs av externa privata systemutvecklare. Den digitalisering som skett externt (skanning av kataloger) har gjorts av privata företag.

- *Vilka samarbeten med andra offentligt finansierade institutioner bör prioriteras inom områdena digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande?*

Mer enhetliga begrepp och termer. Trots att man under många år har pratat om behovet av att samordna användandet av begrepp och termer inom ABM-världen ser det fortfarande väldigt olika ut. Genom K-samsök finns det nu en gemensam plattform och ett konkret behov av att försöka harmonisera våra databaser och dokumentera och beskriva våra samlingar mer enhetligt.

Kvalitetshöjning. Det finns ett behov av att städa upp och kvalitetshöja den befintliga informationen och kanske också många gånger att kvalitetsstämpla den. Behovet är jättestort och för att få ut mesta möjliga effekt av städarbetet bör sådana insatser samordnas så att vi rättar samma sak. Det

skulle underlätta om det fanns riktlinjer och råd avseende vilken information man ska börja kvalitetshöja.

När det gäller publika söktjänster finns det all anledning att samarbeta i framtiden. Samarbete med andra Carlottamuseer för en speciell Carlottasöktjänst liknande digitalt museum (Primus). Också samsöktjänster som är inriktade på Världskulturmuseernas samlingar och motsvarande information hos andra museer kan vara intressant att samarbeta kring liksom speciella sökgränssnitt som är kopplade till specifika utställningar. Samarbete kring användning och exponering av kulturarvsinformation i sociala medier och på arenor där museer tidigare inte har syns är ytterligare något vi bör samarbeta med.

K-samsök är ett viktigt nav i detta samarbete. Där finns mycket kompetens och där finns mycket idéer.

• Vilka samarbeten med privata aktörer, såsom företag, folkrörelser och andra ideella organisationer, som är möjliga framöver inom områdena digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande?

Här finns stora möjligheter och det är något vi måste bli bättre på. Även här tror vi att en fortsatt satsning på K-samsök har stora möjligheter att utveckla och initiera denna typ av samarbeten. Företag och rörelser som vi tidigare samarbetat kring när det gäller utställnings- och programverksamhet kan säkert också vara intressanta när det gäller samarbete kring digital kulturarvsinformation. Också forskningsvärlden och universitetsvärlden borde vi arbeta mer med. Som tidigare nämnts gör det faktum att SMVK:s samlingar kommer från hela världen att internationella samarbeten kan bli mycket intressanta. Inte minst gäller detta bildsamlingarna som innehåller många gånger helt unikt material.

I detta ärende har överintendent Göran Blomberg beslutat, efter föredragning av digitaliseringskoordinator Magnus Johansson, och i närvaro av myndighetens ledningsgrupp.

Göteborg 2010-04-07

Göran Blomberg